

Фросина ТАШЕВСКА-РЕМЕНСКИ

“
*Umot neka
t i b i d e v o d a ~*
”

Во обидот да се објаснат суштинските причини за 11 септември 2001 година, повеќето обиди завршуваат со повикување на контрoверзната и провокативна теза на Самјуел П. Хантингтон за "судирот на цивилизациите". Наместо да ја задоволат љубопитноста на јавноста, таквите обиди само ја оживеаја расправата за "судирот на цивилизациите", која Хантингтон ја објави како текст во "Foreign Affairs" во 1993 година. Три години подоцна, врз основа на текстот беше објавена неговата книга "The Clash of Civilizations and Remaking of the World Order" (New York, Simon and Schuser, 1996). Покојниот Едвард Саид во теоријата за судирот на цивилизациите видел "обид да се оживее студеновоената идеја за поделба на светот на 'ние добрите' и 'тие лошите'".

Џон Вол и Џон Еспосито утврдиле дека "исламското наследство содржи доволно концепти кои муслиманите можат да ги реинтерпретираат како потврда за демократијата во исламот".

Ахмет Давутоглу, главниот советник на турскиот премиер Таип Ердоган, изнесе теза дека "Хантингтоновото тврдење е оправдување за правење на сите видови зла врз муслиманите", напомувајќи истовремено дека не станува збор за судир на цивилизации, туку за судир на интереси. Меѓутоа, Светското истражување на вредностите (World Values Study), спроведено во периодот од 1995 до 2002 година, прв пат дава можност за испитување на голем број податоци поврзани за теоријата за судирот на цивилизациите. Компаративната анализа која

сите на голем број западни политичари и автори кои зборуваат за супериорноста на Западот или за резистентноста на исламот на демократијата и демократските промени.

Хантингтоновото објаснување се свеѓува на тоа дека на исламскиот свет му недостасуваат клучните политички вредности, кои довеле до појава на претставничката демократија на Запад: одделувањето на верскиот и на секуларниот авторитет, владеење на правото и на општествениот плурализам, парламентарните институции на претставничката

"Ниедно општество не може да го постигне посакуваниот степен на благосостојба и човечки развој, ниту да влијае во глобализирачкиот свет, доколку половина од неговата популација останува маргинализирана и без никаква моќ".

ја направиле Пипа Норис од Универзитетот во Харвард и Роналд Инглхарт од Универзитетот во Мичиген, покажале дека Хантингтон делумно е во право: "Културата има големо влијание на вредностите и на ставовите на луѓето, но тоа околу што не се согласува Западот и муслиманските држави не е демократи-

власт, заштитата на индивидуалните права и граѓански слободи како брана меѓу граѓаните и државната власт. Ова тврдење изгледа сосема основано доколку се земе предвид неуспехот на изборните демократии на Блискиот Исток и во Северна Африка, неодамнешниот атентат на Бенезир Буто, како жена кандидат за

ВИСТИНАТА ЗА СУД

јата, туку половата еднаквост и сексуалната либерализација". Со други зборови, културниот јаз меѓу муслиманските држави и Западот повеќе се темели на еросот, отколку на демосот.

Според овие двајца истражувачи, културната црта која ја развива Западот и исламскиот свет нема врска со демократијата, туку со сексот. Според последните истражувања, муслиманскиот свет и Западот сè уште се два различни света кога се во прашање ставовите за разводот, абортусот, половата еднаквост и правата на хомосексуалците - прашања кои не ветуваат многу за демократската иднина на Блискиот Исток.

Промоцијата на демократијата во муслиманските земји е една од најпопуларните точки во говорите на Бушовата администрација. Кондолиза Рајс изјави дека "САД остануваат посветени на маршот на слободата во муслиманскиот свет". Џорџ Буш оптимистички изјави дека "нема судир на цивилизации" кога станува збор за "заедничките права и потребите на луѓето и жените". Меѓутоа, другите не се согласуваат со тоа. Контрoверзните тези на Хантингтон од 1993 година дека културните разлики меѓу "западното христијанство" на една, и "православието и исламот" на друга страна, се новите линии по кои ќе се одвиваат идните светски судири по 11 септември 2001 година - одекнуваат посилено од било кога. На ист фон се изјавите и напи-

премиер во Пакистан и сл. Според извештаите на "Freedom House", речиси две третини од 192 земји широм светот се изборни демократии. Меѓутоа, од 47 поголеми муслимански земји само една четвртина се изборни демократии, а пред тоа во таа категорија не влегувала ниту една клучна арапска земја.

Компаративната анализа на Светското истражување на вредностите (World Values Study) го потврдува првото тврдење за Хантингтоновата теза дека "културата е важен фактор, односно многу важен фактор". Историските верски традиции оставиле траен печат на современите вредности, меѓутоа Хантингтон не е во право кога мисли дека суштината на судирите меѓу Западот и исламот е заради политичките вредности. Според ова истражување, културниот јаз меѓу муслиманските држави и Западот повеќе се темели на ерос, отколку на демос. И додека младите генерации на Запад стануваат сè полиберални по прашањата за половата еднаквост и правата на хомосексуалците, муслиманскиот народ продолжува да биде најтрадиционалниот народ на светот. Овој јаз во вредностите го отсликува сè поголемиот економски јаз меѓу Западот и муслиманскиот свет. Коментирајќи го отсутството на гласачкото право на жените на Блискиот Исток, развојната програма на ОН, УНДП во извештајот за 2004 година забележува дека "ниедно општество не може да го по-

стигне посакуваниот степен на благосостојба и човечки развој, ниту да влијае во глобализирачкиот свет, доколку половина од неговата популација останува маргинализирана и без никаква моќ". Меѓутоа, овој "сексуален судир на цивилизациите" отвора многу подлабоки прашања од прашањето на третманот на же-

"империјализмот на човековите права". Спротивно на Хантингтоновото тврдење за судирот на цивилизации меѓу Западот и остатокот од светот, Светското истражување на вредностите открива дека во овој историски момент демократијата ужива најмногу позитивен имиџ секаде во светот, дека демократијата станала

половата еднаквост и сексуалната либерализација, културниот јаз меѓу исламот и Западот се претвора во провалија. Муслиманските општества се изразито помалку наклонети кон абортус, развод и особено хомосексуалност. Овие прашања се дел од широкиот синдром на толеранција, доверба, политички активизам и нагласување на индивидуалната автономија, која ја прави вредноста на самоизразувањето. Обемот во кој едно општество ги нагласува овие вредности има големо влијание на појавата и на опстанокот на демократските ситуации. Поддршката на половата еднаквост, што е еден од клучните барометри на толеранцијата и личната слобода, тесно е поврзано со нивото на демократијата на општеството. Во сите стабилни демократии мнозинството од јавноста не се согласува со тврдењето дека "мажите се подобри политичари од жените".

Начинот на кој едно општество ја перципира хомосексуалноста претставува уште еден добар тест за неговата посветеност на еднаквоста. Толеранцијата кон добро прифатените групи никогаш не е проблем, но ако некој сака да види колку една нација навистина е толерантна треба да најде, која е најомразената група во тоа општество, а потоа да праша дали на

"Исламското наследство содржи доволно концепти кои муслиманите можат да ги реинтерпретираат како потврда за демократијата во исламот".

ната во муслиманските земји. Предаденоста на едно општество на половата еднаквост и сексуалната либерализација се потврди како показател за општествената поддршка на принципите на толеранцијата и егалитаризмот.

Хантингтон тврди дека "идејата за индивидуализмот, либерализмот, конституционализмот, човековите права, еднаквоста, слободата, владеењето на правото, демократијата, слободата на пазарот и одвоеноста на црквата од државата" имаат малку поддржувачи надвор од Западот. Тој тврди дека западните настојувања да ги промовираат овие идеи предизвикуваат насилна реакција против

единствен модел кој има глобална поддршка без разлика на културата, со исклучок на Пакистан. Сепак, без разлика колку охрабрувачки изгледаат овие резултати, изразувањето на номинална поддршка на демократијата не значи дека луѓето навистина ги поддржуваат темелните демократски норми, ниту дека нивните политички лидери ќе им дозволат да имаат демократски институции. Светското истражување на вредностите покажува дека поддршката на демократските институции е силна и во западните и во муслиманските земји, без разлика на економскиот и на политичкиот развој, меѓутоа кога се во прашање ставовите за

ИРОТ НА ЦИВИЛИЗАЦИИТЕ

"Хантингтоновото тврдење е оправдување за правење на сите видови зла врз муслиманите"

членовите на таа група треба да им се дозволи јавно да се состануваат, да предаваат во училиштата и да работат во владините институции. Денес релативно мал број изразуваат отворено непријателство кон други класи, раси или вери, но затоа отфрлањето на хомосексуалците е широко распространето.

"Народот во исламските држави сака и заслужува слобода и шанса како и народите на сите други држави", изјави Буш летото 2002 година. И во право е. Секое тврдење за "судир на цивилизациите", засновано на фундаментално различни политички цели кон кои тежнеат западните и исламските општества, претставува претерано поедноставување на доказите. Поддршката на демократијата е изненадувачки голема во муслиманските општества, па и во оние кои живеат под авторитарни режими. Сепак, Хантингтон е во прво кога тврди дека културните разлики добиваат нова важност и дека создаваат борбени линии за нови судири. Иако цел свет изразува формална поддршка на демократијата, сè уште не постои глобален консензус околу самоизразувачките вредности, како што се, општествената толеранција, половата еднаквост, слободата на изразување и интерперсоналната доверба, кои се клучни за демократијата. Денес овие различни вредности претставуваат вистински судир на цивилизациите меѓу муслиманските општества и Западот.